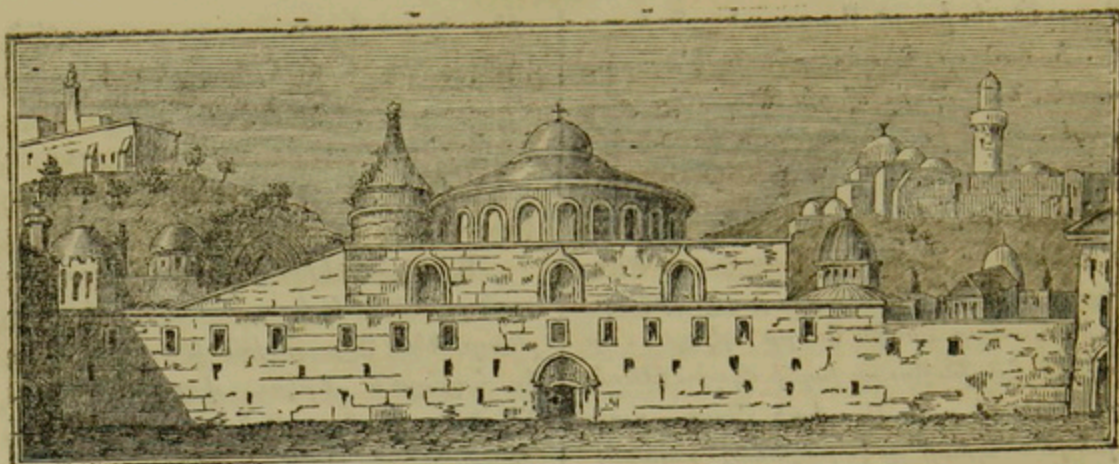

ՏԱՍՆԵՐՈՐԻ ՏՅՐԻ
թիւ 11.

ԱՄՍԱԳԻՐ

ՆՈՅՆԵՐ 30
1875.

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԿՐԹԱՐԱՆ

ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԲԱՆԻՑ

ԴԱՍԶ.

ԱՐՏԱՍՈՒՔ ԵՒ ԵՐԳ^(*)

ԵՂԱՐՔ, այս երկու մարդարեից մէջ, յորոց մին կը քարոզէ ապաշխարութիւն և միւսն փրկութիւն կը խօստանայ ապաշխարող սրտերուն, կայ արդեօք ստուեր անգամ ընդդիմաօտութեան : — Ա՛յ բնաւ : Ստիպեմք, ի միտն առ միւսն, առաջնոյն պաշտօնէն առ պաշտօն երկրորդին, կայ մի անջրպէտ, կայ մի տարածութիւն, զոր

Աստուծոյ աչքն միայն կտրող է չափել թիստ լաւ նշմարած էր այն կէտն Յովհաննէս Մկրտիչ, երբ ասաց. « Որ ի վերուստն գայ ի վերոյ է քան զոմն նայն, որ յերկրէ աստի է, յերկրէ է՝ և յերկրէ խօսի » . Յ.Վ. Գ. 31 : Արդարեւ՝ Յովհաննէս ապաշխարութեան քարոզութիւնն, կերպիւ իւրիք, երկրի խօսք էր, մարդկային խօսք էր, գաղափար մի էր, որ կը ծնանի մարդոց մէջ եւ զոր մարդ կ'ընդունի և կը հասկնայ :

(*) Հարունակութիւն և վերջ :

Բայց Շնորհք խօսքն Աստուածային խօսք է, և նա՛ որ Շնորհք բառն կ'արտասանէ, նա՛ որ ոչ միայն Շնորհք կը քարոզէ, այլ և խաղաղութիւն կը շնորհէ, նա ՚ի վերոսոր է և ՚ի վերջ է ասն զաւանդան : Յովհաննէս Մկրտիչն մարդ է. իսկ Յիսուս Քրիստոս՝ Աստուած : Խիղճըն կը վիայէ առաջնայն, բայց երկրորդին համար Հոգին Սուրբ պէտք է, որ վիայէ : Հոգին Սուրբ խղճի վիայութեան հակառակ բան մի պիտի չ'ասէ . բայց խեղճն պիտի չը կարողանայ յայտնել այն ամենն, ինչ որ Հոգին Սուրբ պիտի յայտնէ : Այս պատճառաւ ահա, ով որ զՅիսուս Քրիստոս ընդունի, անշուշտ պիտի ընդունի և զՅովհաննէս Մկրտիչ, կամ՝ արդէն իսկ ընդունած է . վասն զի անհնար է փրկութեան հաւատալ, (որոյ պայմանն ապաշխարութիւնն է) առանց հաւատալու նոյն իսկ ապաշխարութեան : Բայց կարելի է ընդունիլ զՅովհաննէս, այսինքն հաւատալ ապաշխարութեան կարեւորութեանն, և առ ժամանակ ինչ, և թեւ բեւս ընդերկար՝ մնալ առանց ընդունելու զՅիսուս Քրիստոս : Այս բանն շատերուն պատահեցաւ Յովհաննէս Մկրտիչ եւ Որդւոյ Մարդոյ օրերուն մէջ . վասն զի Յովհաննէս աշակերտներէն շատերն, թէ և զըկուեցան առ Յիսուս, բայց Յովհաննէսեան մնացին յամառութեամբ, և շատ ուշ Քրիստոսնեայ եղան կամ ամենեւին չ'եղան : Այսպէս իսկ կը պատահի տակաւին մեր օրերուն մէջ . ոմանք կ'ընդունին զՅովհաննէս, այսինքն զմկրտութիւնն ապաշխարութեան եւ չեն ընդունիր զՅիսուս Քրիստոս, այսինքն զմկրտութիւնն Հոգւոյն Սրբոյ : Սակայն այս մասին բնաւ չեմք հոգար մենք . վասն զի նոքա որ իսկապէս առաջինն կ'ընդունին, անհնարին է, որ մի օր երկրորդն եւս չ'ընդունին : Բայց ինչ ա-

սենք նոցա համար, որք ոչ առաջինն կ'ընդունին և ոչ երկրորդն : Ի՞նչ կը մտածեն արդեօք նոքա ինքնին : Ի՞նչ կը կարծեն . ուրիշ որո՞նն կը յուսան յերկրէ . ուրիշ որո՞նն կ'ակնկալեն յերկնից :

Այսպիսիներն են ահա, զորս կը յանդիմանէ և կը դատապարտէ մեր բնաբանն : Այսպիսիքն են ահա, որք կը հայհոյեն երկու վարդապետութիւնքն միանգամայն, հաւատալու պայմաններէ զուրկ համարելով : Այս ազգն, այս սերունդն է ահա, որոյ համար մարդ չը գիտէ թէ ի՞նչ երգելու է : Վասն զի անգգայ է այս ազգն ինչպէս ամուր ողբոց, նոյնպէս և ուրախական երգոց համար . ոչ առաջիններէն կը զգածուի և կուլայ, և ոչ երկրորդէն կը շարժուի և կ'ուրախանայ : Ապաշխարութեան վերայ խօսես, կը յուզի և կը զայրանայ . շնորհաց վերայ խօսես, դարձեալ կը սրտմտի եւ կը զայրանայ :

Եղբայրք, Յովհաննէս Մկրտիչ եւ Յիսուսի Քրիստոսի ժամանակն ըստ երեւակոյցութեան միայն անցած է : Յովհաննէս Մկրտիչ և Յիսուս Քրիստոս տակաւին կան, տակաւին կը մնան : Քրիստոնէութիւնն սոյն երկու մարդարէներն եւս իւր մէջ կ'ամփոփէ : Քրիստոնէութիւնն կազմուած է երկոցունց քարոզութենէն միանգամայն, յորոց առաջինն կը պատրաստէ զերկրորդն, և երկրորդն կը լրացնէ զառաջինն : Եւ որովհետեւ իւրաքանչիւր ճշմարիտ Քրիստոնէայ կը ներկայացնէ և կ'անձնաւորէ յինքեան զքրիստոնէութիւնը և զոր ինչ էական է ՚ի քրիստոնէութեան, իւրաքանչիւր ճշմարիտ քրիստոնէայ նմանապէս կը գրգռէ այն գայթակղութիւնն, որոյ վերայ խօսուած է մեր բնաբանի մէջ, և կրկին հայհոյանայ տեղի կը տայ ընդդէմ Յովհաննէս-

Մկրտչի և ընդդէմ Որդւոյ Մարգոյ : Ինչպէս Յովհաննէս Մկրտչէն և Քրիստոսէն կը գայթակղէին, նոյնպէս կը գայթակղին եւ ճշմարիտ քրիստոնէի կեանքէն ու վարքէն և կը սկսին հալածել :

Այսպէս են գրեթէ ամեն սերունդներ, որոնք իրարու կը յաջորդեն : Այսպէս է այն սերունդն իսկ, որ 18 դարերէն ՚ի վեր կը քնանայ Երուսաղէմի և Տաճարի բեկորներու հետ խառնուած : Այսարհո տախալին այն հրապարակն է, ուր մանուկներն կը կռնեն իրենց ընկերներն. « Փողս հարաք ձեզ՝ եւ ոչ կաքաւիլիք, ողբացաք ձեզ՝ և ոչ կօծեցարուք » :

Թերեւս մեր Փրկիչն մի մտանաւոր նպատակ ունէր, երբ այս սիրուն եւ սրտաշարժ տեսքանն պատկերացուց մեր առջեւ. երբ մանկանց և հրապարակի պատկերն ներկայացուց մեզ : Բայց ինչպէս կարող ենք չը զարմանալ, երբ, նոյն իսկ մեր ըմբռնած իմաստով կը տեսնենք, որ ճիշդ է այս ամենափոքր պարագայից նկատմամբ անգամ : Ի՞նչ քան գեղեցիկ է, որ քրիստոնէայք ներկայացած են ընդ կերպարանօք փոքրիկ մանկանց եւ իրենց հաւատոյ դաւանութիւնն՝ երգոց օրինակաւ : Արդարեւ՝ հաւատացեալքն այն ժամանակ միայն խիստպէս հաւատացեալ են, երբ հաւատով եւ հնազանդութեամբ մանուկ եղած են : Նոքա լիովին չեն ուսուցաներ, երբ չեն երգեր : Նոյա ամենէն բարձր և զգօն դասերն՝ երգեր են, զորս ոչ թէ հնարած են, այլ ուսած են հայրական տան մէջ, այնպիսի երգեր, զորս մարց փափուկ և բաղդը ձայնն կը մրմնէջէ նորածնելոց օրօրոցին մօտ :

Այս քրիստոնէայիներն, այս հաւատով մանուկներն, աշակերտներ չունին, այլ ընկերներ : Նոքա իրենց ըն-

կերներն չեն որոներ իրենց տուներումէջ, այլ կ'որոնեն հրապարակի մէջ : Նոքա միայն մի երգ չունին. նոքա կը փորձեն թէ ո՞ր երգն աւելի հաճոյաւ կան է : Ուստի, նոքա երբեմն սրնգի վերայ ուրախական եղանակներ կը հընչեցնեն, երբեմն ողբաձայն նուագներ կը նուագեն : Եթէ միայն ողբաձայն նուագներ ստիպուէին երգել, չէին վհատիր, այլ կը նուագէին. վտան զի գիտեն նոքա, որ այնպիսի տրամաւթիւն կայ, յորմէ ուրախութիւն կը բղխի սրտի համար : Նոքա չեն ասեր բնաւ, ինչպէս Եբրայեցիք կ'ասէին Բարիլոնի գետափանց վերայ. « Զխորք երգեսցուք մեր զօրհնութիւնս Տեառն յերկիր օտար » : Փոխանակ լռելու՝ նոքա աւելի լաւ կը համարին իրենց հոգւոյ սուգն ու տխրութիւնն երգել : Նոքա կը յայտնեն իրենց ներքին վիշտն ու տառապանքն. նոքա կ'աղաղակեն ինչպէս Ս. Պօղոս. « Այր մի տառապեալ եմ ես, ո՞վ ապրեցուցէ զիս՝ ՚ի մարմնոյ աստի մահու » : Նոքա կը պատմեն հոգւոյ և մարմնոյ ցաւովի պատերազմն. բայց իրենց պանդխտութեան աղէտն ողբալով, ուրիշ պանդուխտներուն ցոյց կը տան ՚ի հեռուստ, անդր քան զկահակն ալեծուփ, անդր քան զգիշերն անփարատ, զափունս նորոգ հայրենեաց և զարշալոյս անգիշեր և յաւիտենական աւուր :

Բայց աշխարհն միշտ նոյն է : Ողբաձայն եղանակներէն կը խորշի, ուրախաձայն նուագներէն կը գայթակղի : Աւելի պարզ կերպիւ ասենք. աշխարհս փոփոխակի երկու կշառմբանք գօրծ կը գնէ Քրիստոնէութեան դէմ, զորս իւրաքանչիւրս հազար անգամ լսած ենք : Մի կողմէն կ'ասեն թէ՝ Քրիստոնէութիւնն շատ իիստ է, շատ անօրօք է. շատ բան կը պահանջէ մարդկային բընութենէն. ամենեւին չընենք, ամեն

փոքրիկ բան մէջ յանդանք կը համարուի։ Նորա քարոզած բարոյականն արարածոյ համար չէ։ Վասն զի չափէն դուրս կը մեծցնէ թէ՛ Աստուծոյ պահանջումներն և թէ՛ մարդոյ կարողութիւնն։ Հետեւապէս Աւետարանի բարոյականներն, իւր անշտփաւոր պահանջումներով, միայն յառաջ կը բերէ յափշտակութեամբ մոլեռանդներ և կեղծաւորներ։ Միւս կողմէն կ'ասեն թէ՛ Քրիստոնէութիւնն շատ ներողամիտ է մարդկային տկարութեան համար։ Ի՞նչ է շքնորհօք փրկութիւնն, եթէ ոչ ջնջումն ամենայն բարոյական օրինաց և գործոց։ Ի՞նչ չափազանց զնջողութիւն է այս, որ կը քարոզուի թէ՛ մարդ կարող է երկինքն ստանալ իրեւ վարձ միմիայն զայն ստանալու համար սենեցած փափաքին համար։ Ի՞նչ բան օտարօտի է Աւետարանի սոյն վարդապետութիւններն, որ առաջին ժամու և մետասան երորդ ժամու մշակներն միակերպ կը վարձատրէ։

Այսպէս ահա, կը տեսնեմք որ երկու կողմէն եւս կը սխալարակուի Քրիստոնէութիւնն, մերթ իրբեւ շատ խիստ, մերթ իրբեւ ներողամիտ։

Եթէ այս կշտամբանքներն երկու դասակարգ մարդիկներէ լուռէին, սխիտի չը զորմանայինք որ իւրաքանչիւր դասակարգն միայն մի բան կարող կը լինի տեսնել Աւետարանի մէջ, հակառակ միւս դասակարգի տեսածին։ Ուստի և կարող էինք յուսալ, որ իւրաքանչիւր դասակարգն, իւր որոնածի միայն կէտն գտնելով Աւետարանի մէջ, աւելի մօտէն նայելով և շատ զննելով՝ կարող է միւս կէտն եւս գտնել, այսինքն այն դասակարգն որ Աւետարանի մէջ իրատուութեան կարօտութիւն կը զգար՝ կը գտնէր խոտութիւն։ Իսկ այն դասակարգն՝ որ գթութեան և ներողութեան կարօտութիւն կը զգար՝ կը գտնէր

նէր գթութիւն և ներողութիւն։ Բայց զսրմանալին այս է, որ կշտամբողներն երկու դասակարգ մարդիկ չ'են։ այլ մի և նոյն անձինքն են, որք Աւետարանն կը կշտամբեն երկու հակառակ կշտամբանքներով, մերթ ներողամիտ և մերթ խիստ և անողոր համբաւելով զայն, առանց նկատելու, որ այս երկու ներհակ կշտամբանքներն մին զմիւսն կ'աշնչացնեն, իսկ երբ իրարու մօտ բերուին, իրարու հետ կցուին, փոխանակ դատապարտութիւն լինելու, ընդհակառակն՝ կը լինին կատարեալ գոլեստ Քրիստոնէութեան։

Թէեւ սոյն երկու տեսակ ախտատանութիւններն մի և նոյն անձինքներէ կը լուռին, և հարկ է որ իրենց հակասութիւններն իրենց առջիւն բերելով՝ իրենց թերութիւնն ցոյց տանք, բայց մենք այնպէս սխիտ ենթադրենք որ իբր թէ մի և նոյն անձինքն չ'են, այլ երկու առանձին դասակարգ, երկու առանձին կուսակցութիւն, եւ այս եղանակաւ սխիտ պատասխանենք երկու կուսակցութեան եւս։

Սխիտք ուրեմն նախ այն դասակարգի մարդիկներէն, որոնք կը գանգաւտին թէ՛ Քրիստոնէութիւնն խիստ է և աններողամիտ։ Սոյն գանգատով նոքա սկզբունք մի կը մերժեն։ Բայց գիտնալու է, որ սկզբունք մի՛ ուրիշ սկզբան զօրութեամբ միայն կը մերժուի։ Վասն զի, երբ մարդ մի բան կ'ուրանայ, սէտք է որ կարողանայ յայտնել թէ ի՞նչ է իւր կամեցածն, զոր կամի ուրացածին փոխարէն ընդունիլ։ Դուք կը գանգատիք Աւետարանի խոտութեանէն, այսինքն անորոշ կերպիւ կը արդէք, որ չէք ընդունիր Աւետարանի խղտութիւնն։ Բայց ասացէք, թէ ի՞նչ կ'ընդունիք, ի՞նչ կամիք։ Կ'ուզէք արդեօք, որ Աւետարանն, որ հեռի է ամեն խոտու-

Թե՛նէ, ո՛չ սանձ դնէ մեր կիրքերուն և ո՛չ սահման մեր կամաց : Գիտեմ որ չէք ընդունիր, այլ խելոյն սղաղակ կը բառնաք սոյնօրինակ եմթադրութեան դէմ : Ուրեմն կը ճանաչէք և կընդունիք որ և իցէ խստութիւն Աւետարանի մէջ : Ի՞նչ չափով պիտի լինի այդ խստութիւնն, կամ թէ ի՞նչ կամիք յապաւել Աւետարանի խստութենէն, որ ձեր ուղած խստութենէն աւելի չը լինի : Աւետարանն կը պատուիրէ մեզ սիրել ընկերն իբրեւ մեր անձն . թե՛րեւս այս պահանջն շատ է . ասացէք ուրեմն, ի՞նչքան պահաս սիրելու է, որ ձեր ուղած չափովն լինի : Աւետարանին կամի, որ մենք սիրենք զԱստուած ՚ի բոլոր սրտէ, ՚ի բոլանդակ մտաց և յամենայն անձնէ : Ի՞նչ կամիք, ասացէք, կ'ուզէք որ կէս սրտով, կէս անձնով և կէս մտքով սիրենք : Աւետարանն կը պատուիրէ մեզ, որ միշտ պարտինք դիմել ՚ի կատարելութիւն : Յնչ տուէք մի կէս կատարելութենէն ցած, որ դիմենք դէպ ՚ի այն կէտն, առանց Աւետարանի քարոզած բարձր կատարելութեան ձգտելու : Քանի որ կը տեսնէք թէ կարող չէք սահման մի ցոյց տալ, ո՛չ ապաքէն այսու կը յայտնէք, որ սահման չը կայ ամենեւին : Միթէ ձեր խիղճն եւս չը վկայեր, որ սահման չը կայ :

Աւետարանն կը սրբագործածէ կատարելագործութեան օրէնքն, բայց երբէք հնարած չ'է զայն . վասն զի կատարելագործութեան օրէնքն արդէն ձեր սրտին մէջն է, Աստուածութեան գաղափարի հետ միացած և զանգուած : Եթէ Աստուած է Աստուած, ուրեմն ամենայն ինչ է : Բայց ի՞նչ էք գուք : Ի՞նչով կարող էք ձեր գոյութիւնն ապահովել, եթէ ո՛չ առնելով զձեզ վեկայ եւ գործի փառացն Աստուծոյ : Ասացէք ինձ, բաց յայսմանէ, կայ մի

ուրիշ ճանապարհ . — ո՛չ բնաւ : Վասն զի ուրիշ ի՞նչ միջոց ունիք Աստուծոյ փառաց դիմելու, եթէ ո՛չ զձեզ Աստուծոյ ծառայութեանն նուիրելով, միայն զայն կամելով, զոր նա կամի, այն է միշտ բարին և յաւիտեան բարին . միով բանիւ, լինիլ սուրբ, որպէս սուրբ է Աստուած : Եւ եթէ այսպիսի մի ուղիղ զգոյումն չը հպատակեցնէք բզձեզ, ցոյց տուէք թէ կարելի է արդեօք Աստուծոյ օրէնքն բռնաբարել առանց պատժոյ, նորա արդարութիւնն ՚ի դերեւ հանել և զինքն ծաղր առնել : Եթէ կարող չ'էք զոյս առնել, ուրեմն հնազանդեցէք Աւետարանին, ընդունեցէք նորա բարոյականն իւր բովանդակ կատարելութեամբ : Ընդունեցէք կրօնապետ, ընդունեցէք ջերմ զգացմամբ, որպէս զի գործ դնէք աւետարանական բարոյականի, աւետարանական օրինաց յետին նշանախօսն անգամ : Մեծ յանցանք համարեցէք ամենափոքր անհնազանդութիւնն անգամ, կամ թէ՛ ուրացէք խստաւ ամեն տեսակ բարոյականութիւն, երկիցս ՚ի նոյն չը վերադառնալու պայմանաւ : Ահա միակ ընտրութեան եղանակ . ընտրեցէք եւ լաւ ընտրեցէք . բայց՝ երբ օրինաց հաւմայն բեռն ընդունելէն զին՝ զգաք, որ ձեր ծունկերն կը ծալին և ձեր սիրտն կը նուազի, բարձրացուցէք ձեր աչքերն և տեսէք — ահա Շնորհքն ձեր առջեւն է կրկնակի անուամբ Միջնորդին Յիսուսի Քրիստոսի և միմիջարիշ Հոգւոյն Սրբոյ . Շնորհքն ձեր առջեւն է բովանդակ զօրութեամբ և բովանդակ օրինօք . « Ոգորմութիւնն և արդարութիւնն համբուրած են զիրեարդ և այնուհետեւ ո՛չ թէ կը զարհուրիք Աւետարանի սրբութենէն, ո՛չ թէ ծանր և խիստ կը համարիք, այլ կը զարմանաք նորա վերայ, կը սիրէք զայն և կ'օրհնէք : Այսքանս նոցա համար, ու

րոնք Աւետարանի բարոյականն խիստ համարելով՝ չեն ուզեր ընդունիլ :

Կան նաև այնպիսիք , որոնք կը գայ. թակդին Աւետարանի ներողամտութենէն : Այսպիսեաց եւս կ'ասենք , ինչ որ ասացինք առաջիններուն : Սկզբունք մի գրէք այն սկզբան տեղ , զոր կը մերժէք , բացատրեցէք ձեր միայն , ինչ կ'ուզէք , չէք կամիր , որ Աւետարանն որ և իցէ ներողութիւն կամ գրութութիւն ունենայ : Այս կը նշանակէ , որ դուք ամենեւին չ'էք ուզեր , որ բարոյական օրէնքն ներողութիւն ունենայ : Ուրեմն , ձեր նայուածքով բարոյական օրէնքն անողորբելի է բնութեամբ , և ոչ մի դաշն , ոչ մի իրաւաստութիւն , ոչ մի զիջողութիւն չունի : Պատրաստուեցէք ուրեմն առաջին զոհն լինելու այս սքանչելի խրատութեան : Առաջին զոհն , կ'ասեմք , վասն զի դուք էք միայն , որ լաւ կը ճանաչէք թէ ինչ կը պահանջէ խրատութեան օրէնքն : Եթէ ձեր սիրտն չը դատապարտէր զձեզ , ինչ գաղափար ունիք օրինաց և ձեր վերայ խի : «Եթէ ձեր սիրտն զձեզ չը ստգտանէր , չը դատապարտէր , մտածեցէք , որ Աստուած մեծ է քան ձեր սիրտն և գիտէ զամենայն ինչ » : Երկուդ ունիք դուք և կը սոսկաք ձեր համար և բոլոր աշխարհի համար , բայց ձեր երկիւղով որ եւ իցէ ներողութեան մի չափ պիտի դնէք Աւետարանին : Սակայն ձեր երկիւղն մի իրաւունք չէ և կարող չէ բնաւ իրաց վիճակն փոխել : Ինչ իրաւունքով կամիք դուք որ և իցէ բանի համար օրինաց խտութիւնն նուազեցնել : Ինչու պիտի ներուի որ և իցէ բան : Ինչպէս կարող է ներուիլ այս ինչն : Միթէ ինչ որ եղած է , եղած չէ արդէն : Միթէ մեզքն կարող է մեղքէն աւելի ուրիշ բան լինիլ երբէք : Ինչպէս կարելի է ասել

թէ այս ինչ մեղքն մեղք չէ և այն ինչ մեղքն՝ մեղք է : Եթէ թող տաք որ օրինաց մի նշանակեցն , մի սուրբ տառն անկանի , որ օրինաց մասն կը կազմէ , ինչպէս կարող էք պաշտպանել օրինաց ամբողջութիւնն : Ոչ ապաքէն այնուհետեւ օրէնքն խաղաղիկ կը դառնայ ձեր կիրքերուն : Իմացէք , եղբարք , որ թիւր է այդ ճանապարհն , այլ պէտք է որ կամ բովանդակ օրէնքն պաշտպանուի , կամ բովանդակն անկանի : Գուք կամեցաք խիստ լինիլ , եթէ կամիք անողորբ եղէք : Ենթադրեք , հեղեկ ինչով պիտի առէք դուք վերջապէս , շնորհք խեղճ մարդկութեան համար : Այո , Ենթադրեք է ճշմարիտ բառ . Ենթադրեք է աստուածային բառ : Բայց ի՞նչու արդեօք շնորհքն աղատ պիտի չը լինի : Ի՞նչ հիման վերայ կարող էք պնդել թէ ձեզ կը պատկանի շնորհքն նուազեցնել , սահմանափակել , և մեզ չը պատկանիր օրէնքն սահմանափակել : Ենթադրեք դրութիւն չէ , շնորհքն գիւտ կամ հնարք չէ . շնորհքն գործ է Աստուծոյ : Երբ միանգամ ընդունիք թէ Աստուած կը շնորհէ , միթէ անմտութիւն չէ՞ այնուհետեւ շատ կամ սակաւ շնորհելու խնդիրներ յորուցանել , ինչպէս կը յորուցանէք դուք : Միթէ անտեղի չէ խնդիր յուզել թէ սոցա չընորհելու է և նոցա ոչ : Այո , եղբարք , ձեր այս խորութիւններն , ձեր այս բաժանումներն զձեզ կը մոլորեցնեն և կը խաբեն : Օրինաց մի պատուիրանն լուծանողն՝ պարտաւոր կը մնայ բովանդակ օրինաց : Ոչ թէ այս ինչ կամ այն ինչ պատուիրանն , կամ քանի մի պատուիրաններ լուծանելու համար է , որ մարդն Աստուծոյ հաղորդութենէն արտաքոյ կը մնայ , այլ կ'արող ենք ասել թէ արդէն արտաքոյ էր Աստուծոյ հաղորդութենէն , երբ լուծեց կամ մեղանչեց նոյն պատուիրանաց դէմ :

Եւ ինչ մեղք որ մենք կը գործենք , ծնունդ եւ հետեւանք են այն մեղաց , այն վիրաց , որ անդադար կը բացուի եւ կ'արիւնոտի մեր մէջ : Աստուած պէտք է թողու , պէտք է ներէ ինչպէս միայն , խտրապէս եւ միւսոյն : Ի՞նչ պէտք են մեզ թողութեան օրն , վայրկեանն , եղանակն : Ի՞նչ պէտք է ասել թէ ժամանակ տրուած էր կամ տրուած չէր բարի գործելու համար , քանի որ Աստուած գիտէ , թէ նա՝ որ ժամանակ չ'ունէր գործելու , արդէն որոշած էր , արդէն մօտ էր գործելու : Ձեզ գործք պէտք են , գործք տիրաբար եւ բայաւ ձակապէս . բայց գերազանց գործ , ազնիւ գործ , որ ամենէն դժուարինն է եւ հետեւապէս ամենէն արդիւնաւորն , եւ այս գործն է , կ'ասէ Յիսուս Քրիստոս . « Հաւատալ Այնմ , զոր առաքեաց Աստուած » : Այս հոգեկան գործն , այս սրտի գործն կը պարունակէ իւր մէջ կեանք , կ'արտադրէ կեանք կարծէ մի բովանդակ կեանք : Ուրեմն մի ասէք , մի դատապարտէք , թէ Աւետարանն շատ ներողամիտ է : Օրհնեցէք Աւետարանն , որ ներողամիտ է ինչպէս ձեզ , նոյնպէս եւ այլոց համար : Բայց եթէ արդարեւ դուք կոպուած էք օրինաց , զարմացմամբ ճանաչեցէք միանգամայն , որ շնորհքն բնաւ չը ջնջէր , չը տկարացնէր օրէնքն . վասն զի մի կողմէն յայտնապէս սրբագործած է զայն չարչարանօք Աստուածամարդոյն Յիսուսի , որ յանձն իւր գոհացոյց զարդարութիւնն յաւիտեանական , եւ միւս կողմէն շնորհքն այնպիսի մի սքանչելի սիրոյ սկզբունք կը դնէ քրիստոնէի սրտի մէջ , որով մարդ գլխովին կը պարտաւորի օրէնքն կատարել եւ այս սէրն իսկ , ըստ բանի Աւետարանին , է նպատակ եւ գլուխ պատուիրանաց եւ լրումն օրինաց :

Մեր ասածներէն յայտնապէս կ'երևի ,

որ իմաստ-իւնն , այսինքն Աւետարանն , իւր խստութեան եւ քաղցրութեան կրկնակի սկզբունքով , վարանած չէ ինքնին զինքն արդարացնելու համար , եւ ուրիշ դժուարին , կամ , աւելի լաւ է ասել , անհնարին արդարացում չը կայ , քան այն վարդապետութեանց արդարացումն , որոնք ներհակ են Աւետարանին : Աւետարանն զինքն կ'արդարացնէ նա եւ ուրիշ եղանակաւ , զոր միայն ուշադիր նկատողներն կը նշմարեն : Նայեցէք , զննեցէք , ամեն մարդ , ամեն ընկերութիւն , ամեն բարոյականութիւն , ամեն քաղաքականութիւն , որոց օտարօտի եւ անծանօթ մնացած է այս երկնային իմաստութիւնն : Նայեցէք եւ տեսէք թէ ինչպէս կը շարժին , ինչպէս կը գործեն աշխարհիս որդիքն , զուրկ բանականութենէ , զուրկ խաղաղութենէ , զուրկ երջանկութենէ : Նոյս անհաստատ վիճակն , նոյս տատանմունքն , նոյս խռովութիւնն , նոյս անվտանգութիւնն , նոյս ներքին տաքնոսպն ու անձկութիւնն , փառք են Աւետարանին , վասն զի եթէ քննուի , եթէ հարցուի , թէ ինչպէս համար տաւ տանեալ , խռովեալ եւ թշուառ են , անպատճառ այս պատասխանն պիտի լուի . « Որովհետեւ քրիստոնէաց չեն : Բայց , եղբարք , Յիսուս Քրիստոս մեր ուշադրութիւնն կը հրաւիրէ իմաստութեան միայլ արդարացուցման վերայ , աշխարհի ընդգիծութիւնն ներկայացնելէն զինի , որ պիտի չ'ընդունի իմաստութիւնն , ինչ ձեւով եւս ներկայանայ , Յիսուս կը յաւելու սոյն նշանաւոր խօսքերն , իբրեւ առարկայ միջթարութեան վասն հաւատոյ . « Բայց արդարացաւ իմաստութիւնն յորդուց իւրոյ » :

Մեր Տիրոջ սոյն ասացուածն « Ուրդիք իմաստութեան » կը համապատասխանէ խտապէս Յակովբոս Առա-

քերչ հետեւեալ խօսքերուն. « Ծնաւ
զմեզ բանիւ ճշմարտութեանն Գ. Յ. Լ.
Ա. 18. Քրիստոնեայք են որդիք իմաս-
տութեան . իմաստութիւնն է մայր
քրիստոնէից . իմաստութիւնն ծնաւ
զնոսա ճշմարտապէս , կոչելով յան-
գոյութենէ 'ի գոյութիւն : Արդ՝ պար-
տաւոր են ուրեմն որդիք արդարա-
յուշանել իրենց մայրն , կամ , աւելի
շու է ասել , Յիսուս կը հռչակէ ար-
դէն իբրեւ գործ կատարեալ , թէ որ-
դիք արգարացուցած են իրենց մայրն
եւ հետեւապէս քրիստոնեայք միշտ
պիտի լինին իբրեւ կենդանի եւ յազ-
թական քատողութիւն Քրիստոնէ-
ութեան : Քանի որ իմաստութիւնն
ամբողջութեամբ է միայն գրքի մէջ եւ մի-
այն խօսքով կը խօսուի , կարելի է հա-
կառակիլ իմաստութեան եւ այնքան
բանաւոր առարկութիւններն իսկ կու-
րող չեն հաւանեցուցիչ երեւիլ եւ
վարձ ստանալ : Միշտ վիճած են եւ
միշտ պիտի վիճեն օրինաց եւ շնորհաց
վերայ , Աւետարանի խօսութեան եւ
քաղցրութեան վերայ եւ այս վիճաբա-
նութեանց մէջ վերջին խօսքն ո՛չ թէ
առաւել ճշմարտին , այլ առաւել յա-
ջողակին պիտի պատկանի : Բայց , երբ
այն իմաստութիւնն ընդ ձեռն շնոր-
հաց Աստուծոյ կը փոխադրի Գրքէն
'ի մարդ , խօսքէն 'ի կեանք եւ 'ի գործ ,
այն ժամանակ աշխարհն կարող է իւր
աչքով տեսնել եւ իւր ձեռքով շոշա-
փել այն ճշմարտութիւնն , որ ոչ այլ
ինչ էր իրեն համար , եթէ ոչ լոկ դը-
րութիւն : Երկար ժամանակ կը վիճէիք
դուք՝ թէ կարո՞ղ են արդեօք Շնորհքն
եւ Օրէնքն միասին լինիլ — Ահա՛ այս մի-
ութիւնն իրականացած ձեզ նման մի
մարդոյ մէջ : Վասն զի այս մարդն , որ
կը հաւատայ թէ ընդունած է յԱս-
տուծոյ անգարձ եւ բացարձակ ներս-
դութիւն , կը պահէ ընդ նմին նա եւ

Աստուծոյ սուրբ Օրէնքն : Այս մար-
դին , որ կը սանձէ իւր բոլոր մարմնա-
ւոր յօժարութիւններն , որ խստիւ կը
ճնշէ իւր մարմինն , եւ որ իւր կամքն
մի շարունակ զոհ կը համարի սատուա-
ծային կամաց , ընդ սմին կը ճաշակէ
նաեւ այն քաղցրութիւնն , այն վստա-
հութիւնն որ իւր փրկութիւնն իւր
գործքերէն կախուած չէ , այլ 'ի ձրի
շնորհացն Աստուծոյ : Երկար ժամա-
նակ կը վիճէիք , որ իմանաք թէ Քրիս-
տոնէութիւնն կ'ոչնչացնէ՞ արդեօք մար-
դոյ բնական գութն ու ուրն եւ կը ճշն-
շէ՞ արդեօք մարդոյ սիրտն : Ահա՛ ձեզ
մի մարդ , որ մասն եւ բաժին ընտրած
է իրեն համար զՅիսուս Քրիստոս եւ
այն տեղ դրած է իւր սիրտն , ուր է
իւր գանձն : Եւ սակայն այս մարդն է
ամենէն դիւրամտելին , ամենէն գը-
թոտն , ամենէն մարդասէրն եւ ամե-
նէն ճշմարտապէս ընկերականն : Եր-
կար ժամանակ կ'որոնէիք դուք , թէ
կարելի է արդեօք , որ մարդ այնպիսի
սի արտօնութիւնն վայել է , զոր սա-
կաւք 'ի մարդկանէ կը վայելեն , այն-
պէս վստահ լինի փրկութեան , որ սա-
կաւք միայն կարեն վստահիլ , եւ սա-
կայն այս առաւելութեան , այս ար-
տօնութեան մէջ դարձեալ խոնարհ
մնայ եւ երբէք չամբարտաւանի : Ահա՛
ձեզ մի մարդ , որոյ ամենափառաւոր
յոյսերն աւելի զգալ կը տան իրեն իւր
ոչնչութիւնն եւ ուրիշ ժամանակէ ա-
ւելի պատրաստէ զնրան այլոց տեղ
գնել , խնդրել ինչ որ կարող է ներողու-
թիւն կամ պատիւ լինիլ այլոց , եւ միշտ
ուրիշներն , ինչպէս եւս լինին , իւր
անձնէն գերազանց համարիլ : Երկար
ժամանակ կ'որոնէիք դուք , որ համու-
ղուիք , թէ արդեօք քրիստոնէական
հաւատն կարո՞ղ է ուրացնել տալ մեզ՝
մեր անձնականն եւ զմեզ գնել 'ի ծա-
ռայութիւն հանուր մարդկութեան :

Բայց այս ամեն դատողութիւնն, թէ
և իրաւացի և արդար, սակայն ձեր
տատանմունքն չէր վերջանար, այլ միշտ
տնհաստատ էիր ձեր որոնման մէջ : —
Ահա՛ ձեզ մի մարդ, որ ուրախութեամբ
կը թողու ինչ որ ունի իւր եղբարց
ծառայելու համար : Նա ուրիշ փառք
չ'որոնէր, բայց միայն իւր եղբայրներն
ճշմարիտ քրիստոնէութեան և աստ-
ուածապաշտութեան մէջ հաստատել :
Նա ուրիշ ուրախութիւն չունի, բայց
միայն բարի առնել, և միայն Աստուծ-
մէ տեսնուիլ և ո՛չ ի մարդկանէ : Նա
ուրիշ մտածութիւն չունի, բայց մի-
այն մարդասիրութիւն : Նա, երբ կը
տեսնէ թէ արժանի դատուած է չար
չարիւ և հալածիլ Աստուծոյ արքայու-
թիւնն տարածելու և մարդկութեանն
օգնելու համար, կը հրճուի և կ'ուրա-
խանայ խոնարհութեամբ, և կը խնդրէ
յԱստուծոյ որ զինքն պահպանէ իրատ
հլութեան մէջ և զսպէ իւր մէջ ամեն
շարժումն հպարտութեան, անձնասի-
րութեան եւ կոմապաշտութեան :
Պէտք է խոստովանիլ, եղբայրք, որ
խնդիրն լուծուած է, դատման ժամա-
նակն անցած է, եւ իմաստութիւնն
արդարացած է : Արդարացած է, կ'առեմ,
վասն զի եթէ բովանդակ աշխարհի
մէջ, ո՛չ թէ բազում, այլ միայն մի
մարդ իսկ պատկերացնէ մեր նկարա-
գրած երեւոյթներն, դարձեալ իմաս-
տութիւնն արդարացած է : Թիւն նը-
շանակութիւն չունի այս բանիս մէջ,
միայն թէ՛ եթէ սակաւ է կ'ողբանք
մարդկային յիմարութեան վերայ, իսկ
եթէ բազում է, կ'օրհնենք զԱստուծոյ :
Ո՛չ միայն այսչափ, այլ համարձակ կա-
րող եմք ասել, որ եթէ մի հաստ ճըշ-
մարիտ քրիստոնէայ միայն լինի աշխար-
հի մէջ, դարձեալ Քրիստոնէութիւնն
Քրիստոնէութիւն է, և այսու բնաւ
իւր ճշմարտութիւնն չը նուաղիր, և

դարձեալ իւրաքանչիւր որ յանցաւոր
կը դատուի չը հաւատալուն համար :
Բայց ահա՛ ձեզ մի մարդ, յորում քը-
րիստոնէութիւնն պատկերացած է ու-
մեն էական գծերով, ամեն գիծ կենդե-
ք և ձեւ ունի, ամեն շարժում, ամեն
գործ քրիստոնէական շնչով և կենդա-
նութեամբ ոգեւորուած են : Երբ կ'ա-
սեմք, որ այն մարդոյ մէջ քրիստոնէ-
ութիւնն արդարացած է, վասն զի քը-
րիստոնէութիւնն նորա մէջ երեւցած
է իրական և կարելի, վասն զի ճշմար-
տած է, որ քրիստոնէութիւնն երեւա-
կայական և անգործագրելի վարդա-
պետութիւն չէ : Թո՛ղ տասնաւոր, հա-
րիւրաւոր, հազարաւոր և բիւրաւոր
լինին օրինակներն, այսու մեր յառաջ
բերած միակ ապացոյցն աւելի զօրու-
թիւն չըստանար, և իմաստութեան մի
զաւակի մէջ դարձեալ իմաստութիւնն
արդարացած է :

Այսպէս ի գործ կը գնէ Հոգւոյ
իմաստութեան որդիներն : Ճշմարտու-
թեան բանիւն իմաստութեան որդիքն
ծնանելէն զինի, իբրեւ մի կենդանի բար-
բառ և խօսք կը զրկէ զնոսա Աստուած
յաշխարհ, իրենց կենաց տեսեամբ, իւ-
րենց կենդանի օրինակաւ, բարոյ լինե-
լու մարդկանց : Եթէ հարկ լինի, Հոգւոյ
հոգւոյ կը գնէ նոյա բերանին մէջ
փրկարար խօսքեր, կենաց Գրքէն բա-
զուած եւ մատակարարուած : Եթէ
հարկ լինի, կը քաջալերէ նա իմաստու-
թեան որդիներն քաղցրութեամբ և
սրտուով պաշտպանել իրենց յոյսն,
վիպել ճշմարտութեան և հոգեկեղ-
իւրենց փրկութեան իրաւունքն : Եթէ
համբ եւս լինին, եթէ չը խօսին, բա-
ւական է իրենց կեանքն միայն : Շատ
ճշմարիտ է թէ, որչափ որ հասաւ-
տուն է կենաց ապացոյցն, ա՛նչո՛ւ
պատասխանատու են նորա, որոնք չը
հաւատացին, և երբ իմաստութիւնն

այսպէս կ'արդարանայ, կը բառնայ այնուհետեւ ամեն ներուժն իւր հակառակորդներէն : Իմաստութեան որդւոյ կենդանի օրինակն աւելի շատ հոգիներ դարձուցած է 'ի Քրիստոնէութիւն, քան թէ բանիւ քարոզութիւնն, այս կենդանի օրինակն է որ կը պատրաստէ հոգիներն քարոզն լսելու ուսման մէջ ընտելանալու և զգալի օգուտներ քաղելու : Այն, երանի թէ ամեն քրիստոնեայ համոզուած լինէր, որ իր մով պէտք է արդարանայ իմաստութիւնն, և եթէ ինքն իմաստութեան պաշտպանն կամ փաստաբանն չէ, աւանդ, նորա ամբաստանիչն է :

Գուք կ'ասէք թէ, նա իմաստութեան փաստաբան կը լինի, որովհետեւ նորա որդին է և արդէն գըրուած է, որ իմաստութիւնն պիտի արդարանայ իւր բոլոր որդիներէն : Բայց ինդիրն այս է, որ ճշդիւ իմացուի թէ արդեօք իսկպէս իմաստութեան որդի է : Նա կարող է իմաստութեան որդի լինիլ կամ չը լինիլ այն չափով, որչափ որ իւր կեանքն, իւր գործն զիմաստութիւնն կ'արդարացնէ կամ կը դատապարտէ : Արդ՝ ի՞նչ կը նշանակէ իմաստութիւնն չը պաշտպանել, եթէ ո՛չ դատապարտել : Ո՛չ ապաքէն երբ մեր կեանքով չենք հաստատեր, չենք ապացուցաներ, որ քրիստոնէութիւնն ճշմարիտ է, կ'ապացուցանենք, որչափ որ կարող ենք, որ քրիստոնէութիւնն սուտ է : Եւ որովհետեւ ինչ որ անենք, ինչ որ խորհնք, դարձեալ քրիստոնէութիւնն ճշմարիտ է ինքնին, այս տեղէն կը հետեւի, որ մենք ո՛չ թէ ամբաստանիչներ, այլ ուղղակի զրպարտիչներ և չարախօսներ ենք Քրիստոնէութեան դէմ : Ո՛չ ապաքէն պարտինք յիշել, որ սոյն զրպարտիչ չարախօս անունն Սատանայի յատուկ անունն է :

Բայց պիտի ասէ՞ք դուք, եղբարք, թէ այս զրպարտութիւնն, այս չարախօսութիւնն ակամայ է. կը համաձայնիմ : Սակայն կը կասկածիմ, որ մի գուցէ ակամայ ասելով շատ հանգարտեցնէք զձեզ, և ձեր սրտի խորոց մէջ կամաւոր առիթներ գտնուին : Գիցուք թէ բնաւ երբէք յօժարութիւն և կամք չունենաք այսպիսի վատ և անգոհնելի նպատակի համար : Բայց գիտէք թէ, քանի անգամ որ քրիստոնէութիւնն վտանգի մատնած էք, քանի անգամ որ արհամարհանաց ենթարկած էք ձեր մարմնաւոր յօժարութենէն յառաջ եկած անարգ գործերով կամ ցոյցերով, մի/թէ ձեր կամքն մասնակցութիւն ունեցած չէ, մի/թէ ձեր կամքն անգործ մնացած է : Ազատ էլք դուք, թէ ազատ չ'էիք. ընտրութիւն արի՞ր, թէ չ'արարիք աշխարհի ծառայութեան և Աստուծոյ փառաց մէջ : Արդեօք չը կամեցա՞ք երբէք անարդել կամ անգոհնել իմաստութիւնն : Բայց յարդել և պատուել կամեցա՞ք արդեօք : Կարո՞ղ էք յուսալ արդեօք, որ Աստուած 'ի կշիռ կը դնէ զինքն պատուելու սոյն ընդհանուր, անպտուղ և անզօր կամքքն այն կամաց հետ, որով հազարաւոր և բիւրաւոր անգամ խոտորած էք 'ի չարն և իրօք և էսպէս գործադրած էք ձեր կամքն : Այն, քանի որ կը տեսնուի թէ ձեր կամքն բարութեան և ո՛չ մի պտուղ ունի, իսկ չարութեան պտուղ անթիւ : Ինչպէս կարելի է ասել թէ ակամայ է չարախօսութիւնն ընդդէմ իմաստութեան, ընդդէմ Աւետարանի :

Ո՞վ Աստուած իմ, մի/թէ երբէք պիտի չըզգա՞նք, որ միք ամենքս, թէ և ո՛չ ըստ օրինակի Յիսուսի Քրիստոսի, այլ ուրիշ եղանակաւ, միշտ պատճառ ենք այլոց գլորման կամ կանգնման : Մի/թէ պիտի չ'ըզգանք, որ կամաւ թէ

տկամայ մենք միշտ կը ծնանինք մեր կենաց նման կեանքեր , մեր գործոց նման գործեր : Այն , եթէ կարենայինք մի առ մի մեր աչաց առջեւ ներկայացնել , թէ՛ անցելոյն և թէ՛ ապագային մէջ , այն սերունդներն որք մեր օրինակներէն կը ծնանին : Եթէ կարենայինք հաշուել այն հոգիներն , որք թէ՛ մեր կենդանութեան ժամանակ և թէ՛ մեր մահէն զինի , իրաւունք պիտի ունենան բողոքել մեր դէմ և մեծաւ մասամբ մեզ վերագրել ինչ որ եղած են իրենք , ինչպիսի սոսկումն պիտի պաշարէր զմեզ և ինչպէս կարօտութեամբ և միանգամայն սուրբ նախանձաւորութեամբ և ուրախական յուսով պիտի ստիպուէինք Աստուծոյ ողորմածութեան և գթութեան գիրկն անկանիլ :

Իմաստութիւնն արդարացած է իւր բոլոր որդիներէն : Յիսուս Քրիստոս ինքն ասած է այսպէս : Ուրեմն յառաջքան զՅիսուս և ամեն ժամանակ իմաստութեան որդիքն կատարած են այս բարեպաշտական պարտքն առ իւրեանց մայրն և այսու ճանաչուած են , որ իմաստութեան որդիք են : Ո՛վ սուրբ մարդիկ , դուք որ ընտրեալ ժողովրդի (Իսրայէլեան Ազգի) ծոցին մէջ , կամարտաքոյ , հաշակեցիք ձեր անուններն հաւատարմութեամբ , դուք արդարացուցիք իմաստութիւնն : Ո՛վ դուք աւելի բազմաթիւ արք եւ կանայք , որք հաւատարիմ եղաք ձեր մասնաւոր անշուք վիճակին մէջ , եւ նաեւ ձեզմէն շատերն՝ նոյն իսկ գերութեան եւ աղքատութեան դժին դակ դառնութեանց մէջ հաւատացեալ միացին , դուք արդարացուցիք իմաստութիւնն : Հակառակ խոնարհեալ կ'անցնիմք առջեւէն , ո՛վ Աստուածամարդդ Յիսուս , որ իմաստութիւնըն արդարացնելէն աւելի մեծ բան արիր , որ նոյն իսկ իմաստութիւն

եղար , և կը կանգնիմք ձեր առջեւ , ո՛վ Առաքեալք Յիսուսի Քրիստոսի , ո՛վ ուսուցիչք իմ և եղբարք . ձեր առջեւ , ո՛վ մարտիրոսք և հաւատացեալք ամենայն ժամանակաց և տեղեաց . ձեր առջեւ , ո՛վ նշանաւոր կամ աննշան քրիստոնեայք , յայտնիք և անյայտք , որ փայլեցուցիք ձեր լոյսն ձեր շուրջ , թէ և երկուքայլ միայն հեռաւորութեամբ : Կը կանգնիմք ձեր առջեւ , ո՛վ հաւատացեալք մեր ժամանակի , որք քրիստոնէական կենաց կանոնաւոր , խաղաղ և հեղ գործողութեան մէջ , անտես ի մարդկանէ , կ'ուրախացնէք հրեշտակներն երկնքի մէջ . վասն զի դուք եւս ձեր յատուկ ձեւով և միջոցներով կ'արդարացնէք իմաստութիւնն : Օրհնեալ լինիք դուք ամենեքեան : Եղէք մեզ օրինակ և քաջալերութիւն : Երբ յամենուտէք և աւելի յանդուգն կերպիւ , նորանոր անուններու տակ ծնանին այն ամեն աղանդներն և կուսակցութիւնքն , որք Յիսուսի Քրիստոսի և իւր Առաքելոց խաչերն տնկեցին . երբ անհաւատութիւնն ժողովէ իւր բոլոր զօրութիւնն և իւր ծայրայեղ չափազանցութեան հասնի . երբ անհաւատութիւնն , գիտութեան ամեն գաւառներէն ուրուական ցնորքներ և մտայածին խորհրդներ յառաջ կոչէ ընդդէմ յաւիտենական Աւետարանին . երբ դուք ողբաք և աշխարհն չը կոծէ եւ չ'արտասուէ . երբ դուք ցնծութեան օրհնութիւններ և երգեր նուագէք և աշխարհն , փոխանակ ձայնակցելու , պատասխանէ ձեզ քամահրական ժպիտով , միտք բերէք յայնժամ եւ քննեցէք այն խօսքն , որով կը կնքէ մեր Տէրն իւր վճիռն , եւ ապացէք նորա հետ . « Ամեն ժամանակ իմաստութիւնն արդարացած է իւր որդիքներէն և միշտ պիտի արդարանայ : Խօսեցէք որպէս քրիստոնեայ .

բայց յաւէտ ատրեցէք որպէս բրիւ-
տոնեայ : Ամեն իմաստասիրութեանց ,
ամեն նուրբ ճարտարամտութեանց
գիմադրեցէք ձեր կեանքն , պատաս-
խանեցէք ձեր կեանքով : Մանուցէք ,
ցուցէք Քրիստոնէութեան մէջ ոչ մի
այն վարդապետութիւններ , այլ մի
կենդանի գործ , անմերժելի գործ եւ
յաւիտենական իրողութիւն : Ո՛վ Աս-
տուած , մեղմով արդարացո՞ղ դբեղ , եւ
սրովհետեւ կամեցար դու , որ մեզմէն
իւրաքանչիւր որ Աւետարանի մի կեն-
դանի օրինակ , մի կենդանի ախար
լինի իւր եղբոր համար , ո՛վ Աստուած ,
դի՛ր սոյն Աւետարանն մեր սրտերու
մէջ . դի՛ր մեր սրտերու մէջ մի բուռն
եւ անսպառ բաղձանք Աւետարանն
փառաւորելու համար : Այնպէս արա՛ ,
ո՛վ Աստուած , որ կարգան մարդիկ
մեր մէջ , ինչպէս Աւետարանի մէջ ,
խաղաղութիւն , խոնարհութիւն ,
բաղդրութիւն , մարդասիրութիւն :
Այնպէս արա՛ , որ իմաստութիւնն ,
մեր օրինակաւ արդարանալով , շահի ,
ստանայ աշխարհի մէջ բաղմաթիւ նոր
որդիներ :

ՏԻՓՏԻԿՈՆ

Կ Ա Մ

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳԻՐՔ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

(Շարունակութիւն եւ վերջ , տէս թիւ 10.)

ՅՕԴՈՒԱՆ Բ .

ՀԱՄԱՅՆ զհոգեւորականն առա-
քինութիւն ասել , եւ զառաքինու-
թիւնն փառս աղգին եւ ժողովրդեան
ուրուք վերագրել՝ ոչ որ թերեւս յերկ-
բայո լիցի :

Իսկ տարա որք աղգասիրականաւն մի-
անդամայն աջակցեալ պիւրծասցին ա-
րարք , զնոսա եւ ամենայն առաքինու-
թեանց գեր ՚ի վերոյ դասել , եւ զան-
կապտելին նոցա հարկանել փառս բը-
նաւ եւ զանգիտեացի իսկ ոչ որ յատու-
ջամիտ կարգացելոցն :

Եւ ահա ժամ է մեզ յայտմ վայրի
զառաքինութեանս մեծի բանալ առ-
պարէզ , եւ բանս ՚ի մէջ բերել զԱղգա-
յին նորակսոց Քարոցացն , յորում
առահասարակ համազգայնոց քաղաքիո
ի վեր երեւեսցին ողջախորհուրդ շա-
հատակութիւնք գովանի արգասաւու-
րութեամբն սրակաւորեալք :

Այլ մի որ զեկեղեցեացն ինձ առ-
տանօր ՚ի դէմս բերիցէ ասել թէ՛ քան
զնոցայն սլայծառ շինութենէ առաւել
զիւութոյ եւ զգեղեցիկ հետեւանաց շի-
նութեան Քարոցացն վերձեմել փու-
թամ բանիւս :

Քանզի թէպէտեւ աստուածապաշ-
տականք իցեն սյնորիկ եւ համակ բա-
րեկրօնութեան արգասիք , զոր եւ չիք
երբէք ումէք ուրանալ , բայց քան ըդ-
նոսա , սորա յատակ եւս եւ հոլանի ՚ի
դէմս ընծայեցուցանեն զճշգրիտ աղ-
գասիրութեանն սլատիւր , եւ համբուն